

PRAZNOVANJE 30-LETNICE ZAKONA O GASILSTVU: TEMELJ ZA SODOBNO GASILSKO ORGANIZACIJO

Janko Cerkvėnik¹

Povzetek

Zakon o gasilstvu, sprejet pred 30 leti, je popolnoma spremenil odnos javnosti do gasilstva v Republiki Sloveniji. S tem, ko je naložil odgovornost in skrb za organizacijo ter financiranje lokalnim skupnostim in opredelil vlogo države pri razvoju sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, je odprl možnosti za nesluten razvoj gasilske organizacije. V spomin na sprejetje zakona je vodstvo Gasilske zveze Slovenije 12. oktobra 2024 organiziralo praznovanje pomembne obletnice v Kongresnem centru Celje. Ob tem sta potekali okrogla miza s predstavitvijo zbornika s spomini avtorjev o prizadevanjih za podporo in sprejem omenjenega zakona ter predstavitev novega preventivnega vozila Gasilske zveze Slovenije, kar bo predstavljeno v tem prispevku.

CELEBRATING THE 30TH ANNIVERSARY OF THE FIREFIGHTING ACT: A FOUNDATION FOR A MODERN FIREFIGHTING ORGANIZATION

Abstract

The Firefighting Act, adopted 30 years ago, completely changed the attitude of the public towards firefighting in the Republic of Slovenia. By imposing the responsibility and care for the organization and financing on local communities, and defining the role of the state in the development of the Protection and Rescue system, it opened up opportunities for the unprecedented development of the firefighting organization. To mark this important anniversary of the adoption of the Act, the leadership of the Firefighting Association of Slovenia organized a celebration, which was held on 12 October 2024 at the Celje Congress Centre, and included, among other things, a round table with the presentation of a collection of authors' memories of the efforts to support and adopt the Act, and the presentation of a new fire prevention training vehicle to the Firefighting Association of Slovenia, which will be presented in this article.

¹ Gasilska zveza Slovenije, Tržaška cesta 221, Ljubljana, janko.cerkvenik@gasilec.net

UVOD

Leta 2024 smo v Sloveniji praznovali pomemben mejnik – 30. obletnico sprejetja Zakona o gasilstvu (ZGas), ki je začel veljati 14. januarja 1994. Ta zakon je temeljito preoblikoval in institucionaliziral gasilstvo kot obvezno lokalno javno službo, ki jo zagotavljajo občine in država. Od takrat je slovensko gasilstvo doseglo številne pomembne prelomnice, slovesno obeležene po vsej državi.

pa z optimizmom zremo v prihodnost, v kateri bo imelo novo preventivno gasilsko vozilo pomembno vlogo pri ozaveščanju in izobraževanju javnosti o požarni varnosti.

Ob tem jubileju moramo poudariti, da je Zakon o gasilstvu temelj za nemoteno opravljanje javne gasilske službe in da je z njim Gasilska zveza Slovenije še naprej zavezana k izpolnjevanju svojega poslanstva.

Pomen zakona za sodobno gasilstvo

Zakon o gasilstvu je pomembno prispeval k razvoju in stabilnosti gasilske organizacije v Sloveniji. Uredil je naloge gasilstva, krovno organizacijo, področje intervencij, financiranje, gasilsko šolo in status gasilstva. S tem zakonom je gasilstvo postalo pomemben del sistema zaščite in reševanja v državi. Ob 30-letnici zakona smo se spomnili preteklosti, hkrati

IZID ZBORNIKA O SPREJETJU ZAKONA

Pot do sprejetja zakona je bila težka, zato se je Gasilska zveza Slovenije (v nadaljevanju besedila tudi GZS) odločila, da v spomin na te dogodke izda zbornik, ki bo podrobneje opisal prizadevanja za podporo in sprejem zakona. Predsednik krovne gasilske organizacije je leta 2024 imenoval delovno skupino avtorjev, nekdanjih funkcionarjev, zaposlenih v krovni

organizaciji, in kolegov z Ministrstva za obrambo, dejavnih med oblikovanjem zakona, ter jim zaupal nalogo, naj podrobno opišejo njegovo nastajanje, obravnavo in sprejem.

Avtorji so v svojih prispevkih podrobno opisali vse dejavnosti za uveljavitev zakona in časovnico. Častni poveljnik Gasilske zveze Slovenije mag. Matjaž Klarič je opisal sprejemanje Zakona o gasilstvu skozi oči gasilske organizacije, uspehe in težave pri nastajanju osnutka ter uspešne in manj uspešne pogovore vodstva GZS s politiki in državno oblastjo (Klarič, 2024).

V nadaljevanju je Rudi Zadnik (2024) predstavil organiziranost samoupravnih interesnih skupnosti v Republiki Sloveniji, delegat Zbora združenega dela v Skupščini Socialistične republike Slovenije Jože Berlec pa obravnavo in sprejem Zakona o obrambi in zaščiti leta 1991, ki je bil podlaga za poznejšo obravnavo Zakona o gasilstvu (Berlec, 2024). Poslanec Državnega zbora RS od leta 1992 Franc Černelič je opisal pričakovanja gasilcev, usklajevanje vsebine s poslancem Ivanom Sisingerjem in predstavitev pomembnosti zakona za slovensko gasilstvo. Podrobno je opisal prizadevanja takratnih predsednika in poveljnika GZS, Ernesta Eöryja in Toneta Sentočnika, ter organov krovne organizacije, ki so vse od začetka pozorno spremljali dogajanje, komentirali predložene osnutke zakona, jih usklajevali in pojasnjevali odločevalcem (Černelič, 2024).

Pomembno je pri pripravi in sprejemanju zakona pomagal dr. Janez Kopač, poslanec DZ in član PGD Medno. Avtor v zborniku predstavi dejavnosti in osebna prizadevanja za sprejem končnega besedila predloga zakona. V sklepnem delu svojega prispevka (Kopač, 2024) doda svoje razmišljanje: »Dobili smo tudi dober zakon, ki ga že 30 let skoraj ni bilo treba popravljati. Še Ustava je bila večkrat spremenjena kot Zakon o gasilstvu.« To pomeni, da so bili v postopek obravnave osnutka do sprejetja zakona enakopravno vključeni vsi udeleženci s področja gasilstva in je zakon po svoji vsebini večinoma aktualen še zdaj, da lahko gasilske organizacije nemoteno opravljajo svoje naloge.

V zborniku so tudi zapisi Marka Pograjca, urednika revije Gasilec, ki je sproti zapisoval odločitve na sejah organov krovne organizacije ter dogodke in srečanja vodstva GZS s politiki v povezavi z zakonom.

Podroben pregled nastajanja osnutka zakona, sprejemanja amandmajev, razlage besedil in komunikacije z ministrstvi je prispevala mag. Romana Lah. Bralca zbornika prepriča o pomembnosti sprejemanja in uveljavljanja Zakona o varstvu pred požari ter Zakona o gasilstvu. Pri tem poudari, da sta bila Miran Bogataj in Bojan Ušeničnik pomembna sogovornika ter podpornika nastajanja in sprejemanja zakona (Lah, 2024).

Večina gasilske javnosti je pozabila, da so bile s sprejetjem zakona zagotovljene tudi razmere, da so lahko gasilske organizacije izvedle lastninjenje gasilskega premoženja, ki je bilo prej v državni oziroma družbeni lasti. Pri tem so imele vso potrebno podporo in strokovne podlage v Priročniku o lastninskem preoblikovanju PGD in GZ avtorja Franca Poliča, ki je v poglavju zbornika opisal priprave in izvedbo lastninjenja. Gasilske organizacije v Sloveniji so tako enotno ovrednotile celotno gasilsko premoženje v državi, ugotovile dejansko nabavno, odpisano in takratno vrednost. Sestavile so otvoritveno bilanco in jo verificirale pri Službi družbenega knjigovodstva ter vladnem organu za privatizacijo. Morali so tudi ločiti premoženje med društvi in njihovimi zvezami ter popisati finančne obveznosti, ki se nanašajo na gasilsko premoženje (krediti) (Polič, 2024).

Za financiranje gasilstva je bilo vse do leta 1994, ko je zakon določil, da javno gasilsko službo organizira in financira lokalna skupnost, težko pridobiti ustrezna sredstva za gradnjo in obnovo gasilskih domov ter nakup gasilskih vozil ali opreme. Janko Cerkvenik (2024) je v svojem prispevku opisal financiranje in razvoj gasilskih organizacij s sredstvi krajevnih in občinskih samoprispevkov med letoma 1973 in 2000. V aktu o uvedbi samoprispevka so morali biti določeni načini odmere, plačevanja samoprispevka in uporabe sredstev. Čeprav je Skupščina Republike Slovenije 24. januarja 1974 sprejela ukaz o razglasitvi Zakona o samoprispevku, s temi sredstvi ni bilo mogoče graditi ali vzdrževati gasilskih objektov in sofinancirati nakupa gasilske opreme ali vozil. Leta 1985 je začela veljati dopolnitev zakona, ki je določila, da se lahko zbira samoprispevek tudi za objekte splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite ter zadovoljevanje drugih skupnih potreb. Potrditev samoprispevka je morala biti izglasovana na referendumu. Tako so gasilci dobili dodaten vir finančnih sredstev in pogoje za primernejšo opremljenost in ustrezne prostore (Cerkvenik, 2024).

Slika 1: Predaja novega preventivnega vozila GZS (foto: B. Račič)

Figure 1: Handover of the Firefighting Association of Slovenia's new fire prevention training vehicle (Photo: B. Račič)

OSREDNJA SLOVESNOST V CELJU

Osrednja slovesnost ob 30-letnici zakona je bila 12. oktobra 2024 v Kongresnem centru Celje. Na dogodke so bili vabljeni župani vseh slovenskih občin, vodstva gasilskih zvez, predstavniki Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje (v nadaljevanju besedila URSZR), avtorji zbornika, prejemniki najvišjega odlikovanja, ki ga podeljuje GZS, priznanja Matevža Haceta, in organi krovne organizacije. Dogodka so se udeležili številni visoki gostje, med njimi minister za obrambo mag. Borut Sajovic in generalni direktor URSZR Leon Behin. Slavnostni dogodek se je začel s prevzemom in predstavitvijo novega preventivnega gasilskega vozila, ki bo uporabljeno kot potujoča učilnica za ozaveščanje javnosti o požarni varnosti in dejavnosti gasilcev. Namenjeno je zavedanju in podpori širjenja preventivne dejavnosti med prebivalstvom, zaposlenimi in gasilci. Inštruktorji lahko s koristnimi nasveti, praktičnim prikazom, simulatorji ali z interaktivnimi vsebinami predstavijo uporabnikom gašenje začetnih požarov, posredovanje prve pomoči, oživljanje, nevarnosti pri nestrokovni uporabi ravnanja s plinom, električnimi ali dimnimi napravami idr. Vozilo je plod domačega inženirskega znanja in je edinstveno v tem delu Evrope. Sofinancirano je bilo iz požarnega sklada, Zavarovalnica Triglav, d. d., pa sofinancira izvedbo

prikazov. Ob tem so organizatorji poudarili pomen preventivnega delovanja in izobraževanja vseh generacij o požarni varnosti.

Minister je v govoru izrazil hvaležnost vsem gasilcem in poudaril, da je Zakon o gasilstvu dober zgled, ki bi ga morali uporabiti še kje drugje. Spomnil je tudi na začetke gasilstva, ki segajo v čas pred 155 leti in nas še vedno zavezujejo v osnovnem poslanstvu: reševanju življenj, premoženja in pomoči sočloveku. Poleg tega je izrazil zaskrbljenost, da je v sodobnosti težje ohranjati vrednote za poslanstvo kot pridobiti sredstva, ter poudaril pomembnost ohranjanja tradicije gasilstva, podpore gasilski organizaciji in ustreznega odziva resornega ministrstva ob reševanju novih okoljskih in varnostnih razmer.

Generalni direktor URSZR Leon Behin je izrazil globoko hvaležnost vsem gasilcem in jih imenoval za najmočnejšo silo, ki vedno pomaga ljudem v stiski. Povedal je, da leto 1994 ni bilo prelomno le za gasilce, ki so dobili Zakon o gasilstvu, temveč je bila takrat ustanovljena tudi Uprava RS za zaščito in reševanje. Vsi skupaj tako praznujemo 30 let, da se poklonimo 30-letnici in vsem snovalcem zakona, ki je dvignil gasilstvo v Sloveniji na višjo raven ter v bolj trdno, predvsem pa stabilno organizacijo.

Slika 2: Zbrani vabljeni in gosti prireditve (foto: B. Račič)

Figure 2: The assembled invited guests and event attendees (Photo: B. Račič)

Slika 3: Slavnostni govor ministra za obrambo (foto: B. Račič)

Figure 3: Official address by the Minister of Defence (Photo: B. Račič)

Razprava o preteklosti in prihodnosti

Ob slovesnosti je potekala tudi okrogla miza, na kateri so sodelovali ustvarjalci Zakona o gasilstvu. Pogovarjali so se o izzivih, s katerimi so se srečevali pri snovanju zakona, in o tem, kako so njihove odločitve vplivale na zdajšnje stanje gasilstva v Sloveniji. Razprava je bila polna spominov in zanimivih anekdot o tedanjih pogajanjih in usklajevanjih, o (ne) naklonjenosti posameznih politikov in razpravah z njimi, ki so pogosto trajale pozno v noč. Udeleženci okrogle mize so se spominjali burnih razprav v delovnih telesih Skupščine Republike Slovenije, prizadevanj, kako prepričati odločevalce o novem položaju krovne gasilske organizacije in njenem vključevanju

v mednarodne organizacije, ter razprav o zakonskih podlagah za izobraževanje gasilcev in o nujni samostojnosti gasilskih organizacij. Okroglo mizo so končali s pogledom, usmerjenim v prihodnost – kako se bo sprejeti zakon v prihodnje znal prilagajati novim izzivom in potrebam gasilcev, ki jih prinašajo podnebne in druge varnostne okoliščine.

Ob koncu prireditve so bila podeljena priznanja za slušnim pripravljavcem zbornika, ki je izšel ob tej priložnosti, vsi prisotni na prireditvi pa so prejeli zbornik in spominski kovanec. Pester in izbran kulturni program ter prisotnost Orkestra Slovenske vojske sta v zadovoljstvo vseh zbranih slovesno prireditev dodatno obogatila.

Slika 4: Prejemniki priznanj (foto: B. Račič)

Figure 4: Recipients of awards (Photo: B. Račič)

SKLEPNE MISLI

Praznovanje 30-letnice Zakona o gasilstvu je bila priložnost za razmišljanje o preteklih dosežkih in izzivih,

hkrati pa tudi možnost za pogled v prihodnost, v kateri bo gasilstvo še naprej imelo odločilno vlogo pri zagotavljanju varnosti in zaščite prebivalcev Slovenije.

Viri in literatura

1. Berlec, J., 2024. Zakon o obrambi in zaščiti leta 1991 in gasilstvo. V: 30 let Zakona o gasilstvu. Zbornik prispevkov. Gasilska zveza Slovenije, Ljubljana, 95–98.
2. Cerkenik, J., 2024. Pomen 'krajevnih in občinskih samoprispevkov' za razvoj gasilstva v obdobju 1973–2000. V: 30 let Zakona o gasilstvu. Zbornik prispevkov. Gasilska zveza Slovenije, Ljubljana, 176–184.
3. Černelič, F., 2024. Spomini na sprejemanje Zakona o gasilstvu v letu 1993. V: 30 let Zakona o gasilstvu. Zbornik prispevkov. Gasilska zveza Slovenije, Ljubljana, 99–102.
4. Klarič, M., 2024. Sprejemanje Zakona o gasilstvu skozi oči gasilske organizacije. V: 30 let Zakona o gasilstvu. Zbornik prispevkov. Gasilska zveza Slovenije, Ljubljana, 26–80.
5. Kopač, J., 2024. Zakon, ki deluje 30 let skoraj brez sprememb, je dober zakon. V: 30 let Zakona o gasilstvu. Zbornik prispevkov. Gasilska zveza Slovenije, Ljubljana, 114–116.
6. Kramer Stajnko, J., 2019. Organiziranost in delovanje prostovoljnih gasilskih organizacij v Sloveniji. Ujma, 33, 250.
7. Lah, R., 2024. Nastanek Zakona o gasilstvu od leta 1992 do 1993. V: 30 let Zakona o gasilstvu. Zbornik prispevkov. Gasilska zveza Slovenije, Ljubljana, 132–158.
8. Polič, F., 2024. Lastninjenje gasilskega premoženja na osnovi Zakona o gasilstvu. V: 30 let Zakona o gasilstvu. Zbornik prispevkov. Gasilska zveza Slovenije, Ljubljana, 168–175.
9. Račič, B., 2024. Minister Sajovic: Zakon deluje in je spoštovan. Gasilec, 78, 4–5.
10. ZGas, 2022. Zakon o gasilstvu – neuradno prečiščeno besedilo št. 9. <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO301>, junij 2025.
11. Zadnik, R., 2024. Organiziranost samoupravnih interesnih skupnosti v Republiki Sloveniji. V: 30 let Zakona o gasilstvu. Zbornik prispevkov. Gasilska zveza Slovenije, Ljubljana, 87–94.